

LÄRANDE OCH SAMHÄLLE

BARNDOM, UTBILDNING

OCH SAMHÄLLE

Högläsning som pedagogiskt verktyg i förskolans undervisning.

Hur läsning av bilderboken Gruffalon kan inspirera till barns språkutveckling.

Examensarbete i Barndom och lärande

15 högskolepoäng, grundnivå.

Sara Georgsson och Sofie Nilsson

Förskollärarexamen 210hp

Handledare: Jutta Balldin

Examinator: Magdalena Sjöstrand Öhrfelt

Datum för slutexamination: 2025-04-03

Abstrakt

Denna utvecklingsinsats syftar till att utveckla användningen av bilderböcker och högläsning i förskolan för att stödja barns språkutveckling genom ett transdisciplinärt lärande. Dessutom strävar den efter att inspirera och bygga upp förståelsen för högläsningen och bilderbokens betydelse i förskolan. Vår ambition med insatsen är att stärka vår och våra kollegors profession. Metodiska tillvägagångssätt har varit att agera som deltagande pedagoger där vi skapat en lärmiljö för att väcka intresse och nyfikenhet med rekvisita kopplat till sagan som diskuterats med barnen. Genomförandet har analyserats med stöd av sociokulturell och poststrukturell teori. Begrepp som varit centrala i analysen är interaktion mellan olika medierande redskap, sociomateriellt och transdisciplinärt lärande.

Nyckelord: Högläsning, språkutveckling, medierande redskap, transdisciplinärt, sociomateriell

Innehåll

Abstrakt	2
1. Inledning	4
1.2 Inventeringen.....	5
1.3 Syfte och målformulering	7
2. Tidigare forskning	9
2.1 Högläsning i relation till språkutveckling.....	9
2.2 Sammanfattning	11
3. Teoretiskt perspektiv	13
3.1 Boken som språkmedierande redskap.....	14
3.2 Sociomateriell interaktion genom ett transdisciplinärt lärande	14
3.3 Sammanfattning	15
4. Planering av undervisning.....	16
4.1 Metod	17
4.2 Urval.....	18
4.3 Observationer och fältanteckningar.....	18
4.4 Fokussamtal	19
4.5 Etiska principer.....	20
5. Genomförande och analys	22
5.1 Undervisning	22
5.2 Sammanfattning av undervisningen	27
6. Diskussion	29
6.1 Metodval	30
6.2 Framåtblick	31
Referenslista	32

1. Inledning

I Barnkonventionen framgår barnens rätt till god utbildning (Unicef Sverige, 2018). God utbildning i förskolan handlar först och främst om att lägga grunden för det livslånga lärandet men även att främja barns sociala förmågor och förbereda dem till att så småningom bli delaktiga i samhället. För att kunna bli en del av samhället och kunna förstå sin omvärld krävs det språk- och kommunikationsförmågor. Enligt regeringens rapport om *Barns och Ungas läsning* (SOU: 2018:57, s. 48) har förskolan en viktig roll i barns tidiga språkutveckling.

Förskolan ska stödja barns språkutveckling (Bjar och Liberg, 2010 s. 17). Läroplanen för förskolan säger att språk, lärande och identitetsutveckling hänger ihop. Utbildningen ska erbjuda barnen möjligheter att kommunicera, tänka och lära i olika sammanhang och skapa en stimulerande miljö för samtal och uttryck. Förskolan ska också ge barnen möjlighet att leka med ord, uttrycka tankar, ställa frågor och diskutera (Skolverket, 2018 s.14).

“Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman. Förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt” (Lpfö18, s.8). Trots detta finns det inga tydliga riktlinjer i den aktuella läroplanen om hur förskolor bör arbeta med högläsning och språkutveckling. Det riskerar att bli stor variation ibland förskolor som är beroende av vissa pedagogers intresse. Baserat på Lindström, Pramling och Simonsson (2024, ss. 146-147) forskning visar studien att högläsning saknar ofta koppling till läroplanens mål. Vidare betonar forskarna att vikten av kunskap och pedagogernas intresse påverkar hur högläsning används i förskolan.

Vi har sett behov i förskolan om hur man medvetet kan arbeta språkutvecklande som främjar allas barns språkutveckling. Med vår utvecklingsinsats vill vi visa att det finns olika sätt att arbeta med språkutveckling. På ett inspirerande sätt vill vi visa hur man kan arbeta med bilderboken och högläsningen som ett pedagogiskt verktyg för att främja barnens språkutveckling och lärande. Vi upplever att när vi öppnar en bok, öppnar vi också upp dörren till fantastiska världar där vi kan ge barnen möjlighet att utforska allt ifrån skogen till havets djup. Genom högläsning ger vi barn möjlighet att leva sig in i berättelser, upptäcka nya perspektiv eller möta problemlösningar. När vi använder böcker kan vi introducera olika teman såsom vänskap, mod eller mångfald som kan vara starten på en lärandeprocess inom projektinriktat arbetssätt. Att arbeta med böcker och samtala om dem kan skapa gemenskap och ordförståelse - där barnen kan få ökad förståelse för sig själv och sin omvärld. Med boken

som pedagogiskt verktyg kan vi genom boken möta olika teman kopplat till läroplanens mål, ämnesdidaktik eller andra styrdokument.

Skolverkets (2024, s. 11) nya förslag om att revideringen av läroplanen belyser hur barn bör bemöta högläsning i förskolan samt om hur pedagoger kan arbeta med syfte att främja språk- och kunskapsutvecklingen. Vidare vill Skolverket betona att med hjälp av högläsning kan syftet vara att upptäcka nya saker och intresse.

Under den tiden som vi har studerat har vi haft diskussioner om förskolans verksamhet och hur undervisningar kan se olika ut och hur didaktisk kunskap hos pedagoger kan främja barns utveckling och lärande. Intresset för hur förskolor använder sig av böcker som utgångspunkt i undervisningar i relation till högläsning - och hur det kan öppna upp för projekt där barnens delaktighet och intresse har en central plats. Då vi anser att när barn bjuds in i undervisningarna blir den mer meningsfull för barnen. Under tiden som vi studerat, arbetat och haft våra praktiker har vi gjort iakttagelser som vi sedan har diskuterat tillsammans vilket delvis har lett till vårt utvecklingsarbete - Högläsning och bilderböcker som pedagogiskt verktyg.

1.2 Inventeringen

I denna del av texten kommer du som läsare att få ta del av hur denna utvecklingsinsatsprocess startade genom det insamlade materialet från vår inventering. Vårt intresse för hur barns perspektiv och delaktighet i relation till undervisning genom ett projektinriktat arbetssätt, startade vår tankeprocess om hur bilderboken som pedagogiskt verktyg skulle få en mer central plats i verksamheten. Med detta menar vi hur bilderboken kan fungera som en röd tråd genom verksamheten och användas som stöd för planering av undervisningar där olika teman eller ämnen kan uppmärksammas genom bilderboken.

Genom observationer under vår inventering har vi uppmärksammat hur olika böcker och litteratur används i förskolorna vi arbetar på. I våra observationer och undersökningar har vi sett att högläsning används olika på dessa två förskolor. En av förskolorna arbetar mer aktivt med högläsning, böcker och språkutveckling - där boken har en mer central plats i den planerade undervisningen. Den andra förskolan skulle behöva utvecklas inom detta område genom att inspirera pedagogernas förhållningssätt till just böcker och högläsning. Därför valde vi att fortsätta utvecklingsinsatsen på denna förskola.

Under vår inventering kunde vi se att högläsning och böcker används ofta som ett hjälpmedel till att varva ner eller ta en paus. Vi uppmärksammade även att vid de tillfällen en pedagog tog fram en bok kom barnen ofta för att delta i högläsningen. Efter denna observation började vi in ta vår forskarroll med att skapa en tidsplan om hur inventeringen skulle fortgå. Det vill säga - vilka forskningsmetoder ska vi använda oss av och vad säger tidigare forskning om högläsning som språkutvecklande verktyg?

Funderingar som vi haft under våra observationer har varit - hur möter barn böcker och högläsning i förskolan? Hur kan vi ta barnens intresse för högläsning vidare i vår undervisning och våra projekt och hur kan vi använda oss av böcker i den pedagogiska miljön. Frågor vi ställt oss är: ska böckerna bara finnas på ett ställe på avdelningarna eller vad händer när böckerna blir en del av den pedagogiska miljön? Hur kan vi pedagoger använda böcker som ett pedagogiskt verktyg eller arbeta projektinriktat med en bok som utgångspunkt?

Under utvecklingsinsatsen har vi använt oss av både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. Den kvantitativa delen genomfördes med en anonym digital enkät via Google formulär, vilket underlättade insamling och sammanställning av data. Detta var också fördelaktigt ur etisk synvinkel eftersom deltagarnas integritet skyddades. Den kvalitativa delen involverade intervjuer med två personer som arbetar inom förskolan - en förskollärare och en pedagog som arbetar på olika förskolor och med barn i olika åldrar. Intervjufrågorna var utformade med "tratt-tekniken" för att gå från öppna till mer specifika frågor (Patel och Davidsson, 2019 s. 100). Forskningsetiska dilemman, inklusive samtycke och konfidentialitet, hanterades i enlighet med Vetenskapsrådets etiska krav (Patel och Davidson .2019 ss. 83-84).

Resultatet av inventeringen visade att bilderboken inte har en central plats i undervisningen. Högläsning är en metod som vi vill använda mer i förskolan. Detta är något vi vill uppmärksamma i vår verksamhet. Bilderböcker och högläsning har ett stort värde i förskolan för att bidra till barns språkutveckling. Vi behöver läsa ofta och mycket samt vara språkliga förebilder. Det är viktigt att ha en samsyn på hur bilderboken kan fungera som ett pedagogiskt verktyg och fördjupa sig i kunskaper om vad bilderböcker och högläsning resulterar i för barnens språkutveckling. Med hjälp av bilderboken kan vi utforska olika teman kopplade till läroplanen och andra styrdokument. Istället för att se högläsningen som en separat aktivitet, bör vi involvera den i den dagliga verksamheten genom projekt och teman. Synen på högläsning är central för att skapa en språkutvecklande miljö. Genom att värdesätta och aktivt använda bilderböcker och högläsning kan vi bidra till barnens språkutveckling och ge dem en

stark grund för deras framtida lärande. Låt oss tillsammans arbeta för att göra böcker till en central del av förskolans pedagogiska verksamhet.

Vi kommer att utföra vår utvecklingsinsats och undervisningar på en mindre förskola. På den avdelningen där vi kommer att ha vår aktivitet arbetar de just nu med matematik. Vi kommer att anpassa oss till deras projekt men med fokus på högläsning.

1.3 Syfte och målformulering

Syftet är att genomföra en utvecklingsinsats som visar hur högläsning kan främja gemensamma reflektioner om språkutvecklande verktyg genom ett transdisciplinärt lärande - ett begrepp som förklaras i textens teoridel längre fram. Med insatsen vill vi lyfta högläsningen och se dess fördelar med att läsa tillsammans med barnen. Att använda bilderboken som pedagogiskt verktyg tänker vi är att låta boken användas som en röd tråd i verksamheten. Vi kommer genomföra insatsen på en avdelning som har matematik som fokusområde och utforska matematiska begrepp i dialog med barnen om bokens innehåll. Med hjälp av inventering och forskning har ett undervisningstillfälle planerats med fem barn i tre till fem års ålder. Under detta undervisningstillfälle agerar vi som forskare och deltagande pedagoger genom att skapa en inspirerande miljö, samtidigt som vi kommer att läsa högt ur boken "Gruffalon" och uppmuntra barnen till att samtala och diskutera om storlek och motsatsord.

Vår ambition är att inspirera och uppmärksamma pedagoger om hur bilderboken som pedagogiskt verktyg kan användas i förskolan, samt hur vi på ett mer medvetet sätt kan arbeta med språkutveckling genom högläsningen samtidigt som vi utforskar olika teman. Vi vill även visa hur miljö och material kan ha en betydande roll för barns utveckling och lärande. Tanken är även att undervisningen kan bli mer meningsskapande genom att vi samtalar, diskuterar och utforskar sådant som barnen visar intresse och nyfikenhet kring.

Med andra ord vill vi visa vilka möjligheter det finns genom att använda sig av böcker och högläsning som pedagogiskt verktyg. Att använda högläsning och samtala kring böckernas innehåll visar enligt forskning att det är språkutvecklande för barnen - då samtal ger barn en möjlighet att få en bättre ordförståelse genom dialog med en vuxen (Heimer, 2016 s. 16).

I utvecklingsinsatsen är vår agenda att uppmärksamma hur böcker kan användas som pedagogiskt verktyg och hur vi använder det i våra undervisningar. På så vis önskar vi att inspirera våra kollegor till nya möjligheter och arbetssätt. I de tidigare undersökningarna vi

gjort har vi sett att pedagogerna anser att högläsning är viktigt för barns språkutveckling men saknar det som verktyg i relation till sina undervisningar. Högläsning sker ofta på rutin som ett sätt att få barngrupperna att varva ner eller få en mysig stund. Dessa stunder är självklart också viktigt att skapa utrymme för i verksamheten men högläsningen kan användas mer medvetet för barnens språk om pedagoger får ökad kunskap om hur barn kan utveckla sitt språk genom till exempel högläsning.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning gällande högläsning och dess inverkan på barns språkutveckling. Här tar vi även upp pedagogernas roll i barns möte med text och böcker i förskolan. Hur kan vi använda böckerna som ett pedagogiskt verktyg för att främja barns språkutveckling? Barn behöver språkliga förmågor för att kunna leka, skapa relationer och förstå sin omvärld. Den forskningen vi har använt oss av är tagen från söktjänsten Libsearch och böcker där våra nyckelord har varit högläsning, språkutveckling, pedagogiska verktyg, böcker och förskollärare. Vi använde oss också av engelska nyckelord preschool teacher, language development, read aloud, educational tool. Vårt fokus har varit att hitta forskning om hur högläsning främjar barns språkutveckling i förskolan. Vi har jämfört nordisk forskning med internationell forskning för att se om det finns gemensamma resultat eller om det skiljer sig från varandra.

2.1 Högläsning i relation till språkutveckling

I en avhandling som Fast (2007) har gjort under tre års tid har hon följt sju barn. Hon har följt dessa barn i sina familjer och hem samt i förskola och förskoleklass. Under de tre åren har material samlats in. Detta har skett genom intervjuer, texter, observationer och fotografering. Syftet med avhandlingen har varit att studera hur barn möter textorienterade aktiviteter, både hemma och på förskolan (Fast 2007, s. 16) Forskningen visar att barn som blir introducerade bilderböcker och annan litteratur i tidig ålder kommer också att skapa förutsättningar för att utveckla tidig litteracitetsutveckling (Fast, 2007).

Trots detta visar forskning även att högläsning ofta saknar koppling till läroplanens mål. Pedagogernas inställning och kunskaper om undervisning påverkar hur högläsning används (Lindström, Pramling och Simonsson, 2024, s. 146–147). Studien som Lindström, Pramling och Simonsson (2024 s. 144) gjort handlar om hur förskollärare diskuterar och resonerar kring högläsning i förskolan som professionellt och yrkesutövande. Artikeln grundar sig på analyser som gjorts av fokusgruppsintervjuer med förskolepersonal under åren 2020–2021. De som deltog i studien skulle arbeta på förskolor i olika socioekonomiska områden för variation samt arbeta med barn i olika åldrar. De som deltog hade olika långa arbetslivserfarenheter av att arbeta i förskolan. (Lindström, Pramling och Simonsson, 2024, ss. 149–150). Syftet med studien är att bidra med nya kunskaper om högläsning i förskolan.

Resultatet av denna studie visar hur förskollärare har ändrat sina resonemang kring professionell högläsning. Genom att omförhandla betydelsen av innebörden, villkoren för och deltagandet i förskolans högläsning (Lindström, Pramling och Simonsson, 2024, s. 150).

Svensson (2012, s. 32) menar att högläsning kan både hämma och stimulera barns språkutveckling. Vidare menar Svensson (2012, s. 32) att beroende på förskollärarens förhållningssätt med barnen samt hur vi anpassar innehållet i boken till barnen är en viktig aspekt i hur barnen uppfattar bokens innehåll och vad de lär sig. Enligt Svensson (2012, s. 29) har förskollärare ett ansvar att medvetet arbeta med språkutvecklande aktiviteter och språkmiljön i förskolan. Svensson (2012) poängterar att förskollärares inställning och medvetna arbete med språkutvecklande aktiviteter är avgörande för hur barn uppfattar och lär sig av bokens innehåll. Förskolläraren måste anpassa både innehållet och sättet boken presenteras på för att passa alla barnens nivå och intressen. Detta betyder att högläsning inte bara ska ses som en rutinaktivitet i vardagen, utan bör integreras på ett medvetet och engagerande sätt i undervisningen där barnen får möjlighet att delta, ställa frågor och dela sina tankar. Syftet med Svenssons (2012) studie är att diskutera och lyfta fram hur förskollärare kan stödja barns språkliga situation i förskolan, vilket är fokuset i denna artikel. Studien visar att förskolan har en viktig roll i att utveckla och stödja barns språkutveckling, barn med svenska som andraspråk behöver ett extra stöd då det är många barn som möter det svenska språket för första gången i förskolan. Genom att skapa trygga miljöer där barnet känner sig trygg att utveckla sin språkförmåga och där alla barn känner att deras språk är en tillgång till den dagliga verksamheten (Svensson 2012, s. 34).

Svenssons studie bygger på tidigare forskares studier om förskollärares arbete med flerspråkighet. Artikeln visar att förskolan spelar en avgörande roll för att stödja och utveckla språkutvecklingen hos alla barn, särskilt för flerspråkiga barn som ofta möter svenska språket för första gången i förskolan. Svensson (2012, s. 30) menar att barn som inte själva tar initiativ till att utforska språket behöver hjälp av förskollärare som kan stimulera deras nyfikenhet inför de språk barnet möter.

Heimer (2016) har under många år arbetat med språk och läsning på lite olika sätt, som svensk- och tysklärare samt som bibliotekarie i Sverige. I boken *Högläsning I förskolan – vägledning till litteraturen* delar Heimer (2016) med sig av sina erfarenheter och ger förslag på hur man kan läsa högt i förskolan. Heimer (2016, s. 16) menar i sin bok att högläsning är fröet till all läsning, genom högläsning får barnen ta del av vad läsning är. Vidare menar Heimer (2016, s. 16) för att utveckla sitt ordförråd är högläsning viktig. Med högläsning kan

vi vuxna tillsammans med barnen skapa samtal, frågor och tankar som kan bidra till en gemenskap. Barn behöver läsa högt för varje dag. Därför menar Heimer (2016, s. 18) att böckerna ska placeras synligt i verksamheten och att alla barn självständigt når och har tillgång till alla böcker.

En studie som Christenson (2016) gjort om högläsning är baserad på fyra lärare som arbetar i Maryland, USA. Studien ägde rum under fyra månader och är baserad på kvalitativa metoder, fältanteckningar och anteckningar från intervjuerna. Under dessa fyra månader lästes böcker i en planerad interaktiva högläsningstillfällen för att undersöka hur den planerade högläsningundervisningen påverkas av interaktion (Christenson 2016 s. 2139).

Vidare i studien som Christenson (2016) gjort om barns språkutveckling visar att högläsning främjar barns språkutveckling. I Christenson (2016) studie nämns det att för att barnens språkutveckling ska främjas behöver förskollärare vara kompetenta och förskolläraren är den som ger barnen situationer som innefattar högläsning. Då studien visar att högläsning har en betydande inverkan på barns språkutveckling.

2.2 Sammanfattning

I den redovisade forskningen framgår det att högläsning främjar barns språkutveckling (Christenson, 2016). Heimer (2016) menar att högläsning är *fröet* till all läsning, vidare menar Heimer (2016) att genom högläsning får barnen ta del av vad läsning är.

Lindström, Pramling och Simonssons (2024) studie om att pedagogernas varierande kunskaper som ofta saknar koppling till läroplanen menar att socioekonomiska förhållanden kan påverka hur barn bemöter högläsning och språkutveckling i förskolan. Lindström, Pramling och Simonssons (2024) studie visar att socioekonomiska förhållanden spelar roll i hur barn bemöter högläsning och utvecklar sitt språk, eftersom dessa förhållanden kan påverka tillgången till resurser och pedagogernas förhållningssätt. Förskolorna vi arbetar på har liknande socioekonomiska förutsättningar, trots detta arbetar de olika med böcker och högläsning. Lindström, Pramling och Simonsson (2024) lyfter fram hur högläsningen kan vara antingen begränsad eller berikad beroende på pedagogers engagemang, kunskap och inställning till att skapa en språkutvecklande miljö.

Svensson (2012) menar att högläsning både kan hämma och stimulera barns språkutveckling. Enligt Svensson (2012) har förskollärare ett ansvar att medvetet arbeta med språkutvecklande aktiviteter och språkmiljön i förskolan. Pedagogernas inställning och kunskaper om

undervisning påverkar hur högläsning används (Lindström, Pramling och Simonsson, 2024). Fast (2007) menar att barn som blir introducerade för bilderböcker och annan litteratur i tidiga åldrar kommer att skapa förutsättningar för att utveckla tidig litteracitetsutveckling. Sammanfattningsvis kan vi se i den forskning som vi valt att högläsning är viktigt i barns språkutveckling. Förskollärarna har en viktig roll i att introducera och vara språkliga förebilder för barn i förskolan.

Forskningen visar att högläsning inte bara förbättrar barnens ordförråd utan också deras förmåga att förstå och använda språket på ett meningsfullt sätt. När vuxna läser högt för barn introduceras de till nya ord och begrepp i olika kontexter, vilket hjälper dem att bygga en stark språklig grund. Den forskning som vi valt ut betonar vikten av högläsning i förskolan. Detta tar vi med oss då vårt syfte med vår utvecklingsinsats är att inspirera och visa hur högläsning som pedagogiskt verktyg kan främja barnens språkutveckling.

3. Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras de teoretiska begrepp som valts ut för att användas som stöd i planeringen för undervisningen och analysen för utvecklingsinsatsen. Teoretiska begrepp som är utvalda kommer från sociokulturell- och poststrukturell teori då vi anser att dessa teorier har liknande syn på lärande och kunskap. Det som skiljer sig i teorierna är att sociokulturell teori handlar om att lärande sker i sociala och kulturella kontexter, medan poststrukturella teorin fokuserar på hur betydelser och identiteter formas genom språk och maktstrukturer. Båda teorierna betonar att kunskap formas av språk, kommunikation och interaktion i sociala sammanhang både med människor och materiella ting. Teorierna poängterar även hur viktigt språket är för att kunna förstå sig själv och sin omvärld. Tanken med begreppen inom det sociokulturella är att fokusera på de medierande redskapen som behövs för att erövra ny kunskap (Säljö, 2014 ss. 100–102).

Begreppen som används inom den poststrukturella teorin i relation till utvecklingsinsatsen är fokuset på att bygga upp lustfyllda miljöer och hur det kan påverka barns förmåga att utforska och lära, samt att beskriva hur olika kunskapsämnen kan vävas samman i en undervisning. Hur språk används i olika sammanhang för att kommunicera, uttrycka känslor och förstå information påverkar hur vi tänker och talar i den sociala kontexten och kan spegla olika maktrelationer i undervisningen (Holmberg och Stensson, 2020 ss. 233–234). Med detta tänker vi att språk inte bara ses som ett verktyg för kommunikation, utan också en kraftfull faktor som formar våra tankar och uppfattningar. Vilket i sin tur kan påverka hur vi uttrycker känslor och hur vi förstår information. I relation till undervisning kan förskollärares språk och sätt att kommunicera påverka barnens engagemang i undervisningstillfället.

Där tänker vi ur ett poststrukturellt perspektiv att det är viktigt som pedagog att vara lyhörd och ta in barnens perspektiv (Holmberg och Stensson, 2020 s. 233). Hur barnen använder språkliga förmågor i interaktion med andra där de kan skapa mening och förståelse för olika sammanhang är också med i våra tankar under planeringen och analysen av utvecklingsinsatsen.

Dessa teoretiska begrepp kan stödja och stärka insatsen med högläsning och bilderboken i relation till barns språkutveckling. Detta då båda teorierna bekräftar och stödjer individens förståelse av språkets roll i identitetsutveckling och förståelse för omvärlden. Teorierna belyser även vikten av interaktion i sociala och kulturella sammanhang samt miljön med noga utvalda materiella redskap som stärker lärande och utveckling.

3.1 Boken som språkmedierande redskap

Säljö (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet som grundar sig i Vygotskijs vetenskapliga arbeten, beskrivs som att människor utvecklas genom sociala samspel. Enligt Säljö (2014, ss. 100-102) har begreppet *medierande redskap* en speciell betydelse i det sociokulturella perspektivet, både *intellektuella och fysiska redskap*. Intellektuella redskap inom sociokulturell teori syftar på mentala redskap såsom språk och tankestruktur som hjälper oss att förstå och bearbeta information och kommunicera med andra. Detta är nödvändiga redskap för att kunna samla in kunskaper om omvärlden (Säljö 2014, ss. 82–85). Fysiska redskap handlar om konkreta verktyg och material som vi använder oss av i vår omgivning - som i detta fall boken "Gruffalon" och den fysiska miljön. *Interaktionen* med de intellektuella redskapen och dem fysiska redskapen kan då bidra till utveckling och lärande (Säljö 2014, ss. 100–102). Vilket innebär att vi skapar förutsättningar för utveckling och lärande när medvetna undervisningsmiljöer skapas - där barnen får möjlighet att träna på relationsskapande och sina kommunikationsförmågor genom att samtala och dela kunskaper med varandra och oss vuxna. Valet av boken "Gruffalon" som materiellt redskap och interaktionen mellan barnen och pedagoger har en avgörande betydelse för hur barn lär och utvecklas (Säljö 2014, ss. 82–85).

3.2 Sociomateriell interaktion genom ett transdisciplinärt lärande

Begreppet *sociomateriell* förklaras som att mötet med material och den fysiska miljön är viktig samt hur miljön kan väcka nyfikenhet hos barnen. Därför har vi lagt fokus på miljön där undervisningen ska genomföras – då materialet anses vara medskapande i människors sätt att lära och utvecklas (Holmberg och Stensson 2020, ss. 233–234). Inom det poststrukturella har material och miljö en central plats i undervisningen - därför är materialet noga utvalt i utvecklingsinsatsen för att skapa förutsättningar för utveckling och lärande.

Transdisciplinärt är ett begrepp som kan förklaras som att kunskapsämnen ses som sammanlänkade och hur dessa kan kombineras (Holmberg och Stensson, 2020 s. 232). Transdisciplinärt lärande innebär att kombinera olika kunskapsämnen för att skapa nya kunskapsfält. Det handlar om att navigera mellan, genom och bortom de traditionella vetenskapliga disciplinerna (Holmberg och Stensson, 2020 s. 237). Genom ett transdisciplinärt arbetssätt kan högläsningen och språk användas samtidigt som vi utforskar ett annat ämne som till exempel matematik, som på förskolan där utvecklingsinsatsen ska genomföras på arbetar med. I utvecklingsinsatsen är högläsningen och språket i största fokus.

Men för att anpassa undervisningen efter verksamheten vill vi stärka barnens förståelse för ett matematiskt språk - som i sin tur kan leda till att barn utvecklar ett nyanserat språk och får bättre förståelse för sin omvärld. Syftet med en poststrukturell ingång är skapa en lärandemiljö där barnen uppmuntras att utforska olika perspektiv och förstå att kunskap är mångfacetterad, likt ett transdisciplinärt lärande som syftar till att bryta ner traditionella ämnesområden och istället integrera kunskap och metoder från olika kunskapsfält (Holmberg och Stensson 2020, s. 237).

3.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan dessa teoretiska begrepp stödja och stärka användningen av högläsning och bilderböcker som verktyg för att främja språkutvecklingen hos barn. Båda teorierna bekräftar och understryker språkets betydelse för individens delaktighet, identitetsutveckling och förståelse av omvärlden. Vidare belyser teorierna vikten av interaktion i sociala och kulturella sammanhang samt betydelsen av en noggrant utvald miljö med materiella resurser, vilket stärker lärande och utveckling.

Genom att använda högläsning och böcker som pedagogiska verktyg strävar vi efter att främja barnens språkutveckling och delaktighet, där den grundläggande tanken är att se språket som ett avgörande redskap för att förstå sin omgivning. Interaktionen mellan barn, pedagoger och material spelar också en viktig roll i hur barnen utvecklas och lär sig (Säljö, 2014). Dessutom har miljön stor betydelse för barns nyfikenhet att leka och lära (Holmberg och Stensson, 2020). Detta betonar vikten av pedagogers kompetens och engagemang i metoder för att främja språkutveckling och hur dessa metoder implementeras i förskolan.

4. Planering av undervisning

I samråd med avdelningen som utvecklingsinsatsen ska genomföras på, har vi planerat en undervisning. Vi har valt att utgå från boken "Gruffalon" då detta är en välbekant bok för de flesta barnen. Boken "Gruffalon" handlar om en mus som lurar skogens djur genom att skrämman med Gruffalon. När det verkliga Gruffalon dyker upp, lyckas musen även lura den. Avdelningen arbetar med matematik därför har utvecklingsinsatsen anpassats efter verksamheten. Huvudfokus är språkutveckling genom högläsning och användning av boken "Gruffalon". Det sekundära fokuset blir att utveckla det matematiska språket - därav kopplar vi undervisningen till ett *transdisciplinärt lärande*.

Undervisningen kommer hållas inomhus på avdelningen för fem barn i åldern tre till fem år. I undervisningen kommer vi att använda analoga verktyg såsom boken, laminerade bilder på karaktärerna från boken och estetisk rekvisita som musik för att stärka upplevelsen hos barnen. Barnen kommer få komma in till musik och möta en sagokista mitt i rummet. Undervisningen kommer att fortsätta genom högläsning av "Gruffalon", där tanken är att under tiden som vi läser öppnar vi upp för samtal och diskussion kring bilderna i boken för att jämföra karaktärernas storlek. På så vis kommer vi på ett konkret sätt diskutera motsatsord och matematiska begrepp utifrån boken. Undervisningen avslutas med ett boksamtal för att tillsammans reflektera över bokens innehåll.

I planeringen har vi utgått från de didaktiska frågorna (Vallberg Roth, 2020 s. 56). *Vad ska läras?* Motsatsord: stor och liten samt stor och liten som matematiskt begrepp. *Hur?* Genom att läsa boken "Gruffalon", och genom högläsningen samtala om bokens innehåll samt diskutera motsatsorden och de matematiska begreppen. *Varför?* För att ge barnen förståelse för motsatsord och ett matematiskt språk som kan främja deras språkutveckling genom att dela erfarenheter och tankar med varandra.

Tanken är att visa på det *sociomateriella*, det vill säga hur interaktion mellan barn, pedagoger och miljön har för betydelse i relation till barnens lärande. Genom att väcka barnens intresse med en inbjudande miljö kan vi skapa förutsättningar till att barnen får möjlighet att dela sina språkliga erfarenheter med varandra samt skapa meningsfulla samtal tillsammans med oss pedagoger under själva undervisningstillfället. På detta sätt vill vi lyfta språket som ett viktigt *intellektuellt redskap* för att kunna leka och lära tillsammans.

Vi har valt att planera och genomföra en undervisning i vår utvecklingsinsats. Detta undervisningstillfälle har vi sedan med hjälp av observationer och anteckningar som gjorts, analyserat för att sedan diskutera tillsammans med arbetslaget. Detta för att visa hur man kan följa en röd tråd i sin undervisning genom bilderboken och högläsning som pedagogiskt verktyg. På detta sätt tänker vi att lyfta bilderboken som *materiellt redskap*. Syftet med boken är att inspirera och låta den integreras med verksamheten, vilket gör boken och högläsningen till en central del av undervisningen. Detta skapar en sammanhängande och genomgående röd tråd i utvecklingsinsatsen. Boken och dess innehåll används för att planera undervisningen. Tanken är att boken ska fungera som ett stöd under undervisningstillfället. Genom boken lyfter vi begrepp och material att fördjupa oss i. Boken kommer få en central roll i undervisningen som förhoppningsvis är starten till en lärprocess som har sin utgångspunkt i ”Gruffalon”. Genom boken vill vi skapa en undervisning som lyfter barnens förmågor – där fokus innefattar sociala samspel, språkliga förmågor och erfarenheter. Men också samspelet mellan materiella ting och miljö.

4.1 Metod

I denna utvecklingsinsats har vi inspirerats av aktionsforskning som forskningsmetod som syftar till att förbättra eller utveckla praktiken inom ett visst område. I denna forskningsmetod har vi som forskare och deltagande pedagoger gjort upp en plan som ofta inom aktionsforskning beskrivs som en spiral genom att skapa en planering utifrån inventering, observation och reflektion (Rönnerman 2023, ss. 305–307). Inventeringsprocessen har startat med kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder där vi identifierat att böcker och språkutvecklande arbete genomförs olika på våra arbetsplatser.

Med inspiration av aktionsforskning som forskningsmetod har vi sedan planerat en start på en utvecklingsinsats i hopp om att kunna inspirera kollegor till hur böcker eller annan litteratur kan användas som ett pedagogiskt verktyg i verksamheten för att främja barns språkutveckling. Under och efter den planerade insatsen har vi noga observerat och dokumenterat barnens görande och vad som sägs. Vi har även efter insatsen ställt frågor såsom, blev det som vi tänkt oss och vad kunde vi gjort annorlunda? Vår dokumentation har vi sedan med stöd av sociokulturell och poststrukturell teori analyserat för att se vad som faktiskt hände i undervisningen. Detta för att kunna reflektera över hur vår insats har påverkat utvecklingsinsatsen med böcker som pedagogiskt verktyg och barns språkutveckling.

Som aktionsforskare menar Rönnerman (2023, ss. 305–307) att forskaren är deltagande, vilket innebär att de berörda parterna, som lärare eller elever, är involverade i forskningsprocessen. Syftet är att skapa praktiska förändringar och bidra till en djupare förståelse av de processer som pågår i den aktuella kontexten. Inför undervisningen har vi skickat ut information om examensarbetet till vårdnadshavare för att få medgivande till att barnen ska få delta i de planerade undervisningarna. Där har vårdnadshavare fått information om att arbetet följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Barnen som vars vårdnadshavare lämnat samtycke har sedan fått välja om de vill delta i undervisningen eller inte.

4.2 Urval

Urvalet i vår utvecklingsinsats har gjorts på en avdelning med barn mellan tre och fem år. Vi har valt att utföra vår utvecklingsinsats på denna avdelning för att inspirera och förhoppningsvis ge ny inspiration till arbetslaget kring hur högläsning och bilderboken kan användas som pedagogiska verktyg. Arbetslaget består av två barnskötare och en förskollärare. Vi har utfört vår utvecklingsinsats i ett mindre avskilt rum på avdelningen. Detta för att det inte ska vara ljud och andra barn och vuxna som stör under undervisningen. Vi har valt att fem barn ska delta i undervisningen för att alla barn ska få komma till tals och ha en möjlighet att kunna dela sina språkliga erfarenheter. Det rummet som vi valt är litet och därför har vi valt ut fem barn så att alla ska få plats att utforska språket.

4.3 Observationer och fältanteckningar

Vi har valt observationer och fältstudier som metoder för att undersöka om våra didaktiska frågor speglar barnens görande i ett språkligt sammanhang. Hellman och Hellman (2020, s. 157) nämner att för att kunna planera sin studie behövs kunskap om vilken typ av material som behövs och vad materialet kommer att användas till.

Inför observationen har vi förutbestämt vem som ska hålla i undervisningen och vem som ska observera och föra anteckningar. Sofie är bekant med barnen medans Sara är ny för barnen därför har vi valt att Sofie håller i undervisningen då Hellman och Hellman (2020, s. 152) menar att det är till en fördel att ha en relation till barnen för det underlättar interaktionen med de som deltar i studien. Vårt fokus under undervisningen är att dokumentera interaktionen mellan pedagogen, barnen och materialet. Vad händer språkligt i detta möte?

Vi har tillsammans gjort en planering för utförandet så vi vet vad som ska observeras. Då vi vill skaffa oss information om hur barn använder sig av sitt språkande under undervisningen. Innan undervisningen har vi gått igenom vad syftet med undervisningen är och vad vi vill få syn på. Vi har valt att anteckna med penna och papper för det är en metod som passar oss och är mindre tidskrävande om vi valt en annan metod då vi får ner våra anteckningar direkt på papper. Etnografiska metoder används för att ge en ökad förståelse för vad människor faktiskt gör istället för vad de säger menar Hellman och Hellman, 2020 s. 149. Etnografi innebär också att förstå situationer utifrån sin kontext (Hellman och Hellman, 2020 s. 149).

Vi har valt att Sofie är den som håller i undervisningen och Sara är den som för fältanteckningar. Detta för att få med det som händer under undervisningstillfället. Då kan det vara svårt att hålla i en undervisning och föra anteckningar samtidigt. Denscombe (2018, s. 311) menar att fältstudier är en brådskande uppgift, då det är lätt att glömma saker, de mindre händelserna. Därför har vi valt att en person enbart antecknar och observerar för att inte behöva göra detta under undervisningen eller efter. Under observationen har Sara de didaktiska frågorna på ett papper för att underlätta vilka frågor vi har som fokusfrågor i vår undervisning. Under undervisningen så antecknas vad som händer och vad barnen säger. Vårt fokus när vi observera är på barnens görande. Efter vårt första undervisningstillfälle går vi tillsammans igenom det observationer och sammanställer våra anteckningar. Vi samlar våra anteckningar för vidare reflektioner av undervisningen.

4.4 Fokussamtal

Vi började med ett planeringsmöte med arbetslaget för att visa hur vi kommer att arbeta med vår utvecklingsinsats. Då fokusgruppen bygger på dialog och delaktighet och att koncentreras runt ett ämne, det vill säga högläsning och bilderboken som pedagogiskt verktyg. Vi har valt att ha ett fokusgruppssamtal för att alla som deltar ska få möjlighet att komma till tals och uttrycka sig. Under mötet är det vi som agerar som samtalsledare och uppmuntrar till diskussion kring ämnet, det är vår uppgift att se till att alla kommer till tals som vill (Patel och Davidson, 2019 ss. 110–111). Mötets syfte är att ge pedagogerna insikt i vår utvecklingsinsats och skapa ett forum för diskussion kring högläsning som ett pedagogiskt verktyg. Under mötet kommer vi att visa vår plan för vad undervisningen kommer att handla om med fokus på de didaktiska frågorna. Vi strävar efter att inspirera pedagogerna att använda boken på ett mer nyanserat sätt.

Efter att vi har genomfört vår undervisning har vi haft ett planeringsmöte med arbetslaget. Mötets syfte är att pedagogerna gemensamt ska reflektera över undervisningen utifrån vårt pedagogiska syfte samt utifrån de didaktiska frågorna. Detta fungerar som ett komplement till våra fältstudier och observationer för vårt fortsatta arbete med vår utvecklingsinsats.

4.5 Etiska principer

I vår utvecklingsinsats har vi använt oss av Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningssed (2024). Dessa riktlinjer betonar deltagarnas integritet och rättigheter. Enligt Vetenskapsrådets riktlinjer (2024, ss. 62–64) så ska deltagarna *informer*as om vad deltagandet i forskningen innebär. Enligt Vetenskapsrådets riktlinjer för information har vi informerat deltagarna om vad vårt syfte är med vår utvecklingsinsats samt hur datahantering kommer att användas. Vi har delat ut ett informationsbrev till vårdnadshavare tillsammans med en samtyckesblankett som de frivilligt kan fylla i om de vill att deras barn ska delta i vår utvecklingsinsats.

När frågor har uppkommit har vi svarat på dessa muntligt på förskolan. De barnen som kommer att delta i utvecklingsinsatsen har vi samlat och förklarat att vi går i skolan och ska göra en uppgift, så under vår aktivitet kommer vi att skriva anteckningar för att komma ihåg vad vi gjort. I våra anteckningar antecknar vi inte namn utan skriver endast, vad barnen säger och gör. Detta för att anonymisera de barn som deltar i undervisningen.

När barnen frågade frågor kring vår aktivitet svarade vi att vi går i skolan och att vi ska göra en undervisning om “Gruffalon” och om inte vill delta kan de berätta att man inte vill vara med längre och avbryta när som. Detta för att ge barnen inflytande om de vill delta i undervisningen eller inte. Barnen ska veta vad de ska delta i, därför informeras de om undervisningen.

De som arbetar på avdelningen har vi informerat om vår utvecklingsinsats på ett planeringsmöte där alla från avdelningen deltog. De har fått samma information som vi delat ut till vårdnadshavare. Vi har förklarat vad vårt syfte är och hur vår utvecklingsinsats kommer att gå till. De har godkänt samtycke muntligt att vi kan göra vår insats på den avdelningen, samt om de inte vill delta kan de avbryta när de vill.

Ett annat krav enligt Vetenskapsrådets riktlinjer (2024, ss. 66–67) är *konfidentialitet*, hur deltagarnas personuppgifter hanteras enligt Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningssed. Deltagarnas *personuppgifter* kommer att anonymiseras då vi använder oss av fiktiva namn. Vi har i vår *samtyckesblankett* informerat hur det insamlade materialet kommer att

användas. Den insamlade data kommer endast att användas för vårt forskningsmål. Det är endast vi, vår handledare och examinator som kommer att ha tillgång till materialet. Materialet kommer att förstöras sex månader efter att examensarbetet är godkänt. Vi har varit tydliga i vår kommunikation med de som deltar att de kan när som helst välja att avbryta sitt deltagande.

5. Genomförande och analys

I detta kapitel redogörs vår utvecklingsinsats som vi har valt att nämna som undervisning. I vår analys kommer vi att använda oss av de teoretiska begreppen medierande verktygen - intellektuella och materiella, transdisciplinär och sociomateriell. Vi har planerat och genomfört en undervisning med fokus på högläsning och språkutveckling. Med sekundärt fokus på matematiken för att synliggöra hur boken kan användas som pedagogiskt verktyg och arbeta medvetet med språkfrämjande metoder i förskolan.

5.1 Undervisning

Vi har valt att genomföra vår undervisning i ett mindre rum på avdelningen. Under detta undervisningstillfälle är det Sofie som leder undervisningen och Sara som är med som ett stöd i barnens observationer och tankar samt dokumenterar undervisningen. Vi började med att förbereda rummet för undervisningen. Rummet är nedsläckt med ljusslingor och mitt på mattan i rummet står det en sagokista och ur kistan kommer det musik.

Undervisningen introduceras genom att barnen får veta att de ska få följa med och lyssna på en saga i ett av rummen på avdelningen. När barnen kommer till rummet är dörren stängd, men barnen hör ljud som kommer inifrån rummet. "Det är musik!" säger ett av barnen. När barnen kliver in i rummet möts de av Sofie som sitter vid kistan. Rummet är nedsläckt och mitt på mattan står en stor brun kista med en ljusslinga runt sig. "Musiken kommer från kistan!" säger ett barn. Ett annat barn håller för öronen och säger "det är lite läskigt...". Sofie välkomnar barnen in och ber dem sätta sig på golvet framför kistan. Sofie använder en kista med en ljusslinga för att förstärka den mystiska atmosfären, vilket effektivt fångar barnens uppmärksamhet och intresse.

När alla satt sig säger ett av barnen "vad gör vi här?" och Sofie svarar "ja, vad gör vi här? Vart låter det som vi är någonstans?". Ett av barnen svarar "det låter som vi är i en skog...". Ett annat barn säger "jag tycker det låter mer som en djungel". Sofie frågar "ska vi kolla vad som finns i kistan?". Några ropar "jaaaaa" och de andra nickar instämmande. Sofie öppnar sakta kistan och säger "oj vad har vi här! har ni sett? det är ju en skog!" och tar ut boken om Gruffalon och visar omslaget för alla barnen. Då utbrister ett barn "Den boken har jag hemma!". Barnet berättar även att Gruffalon har stora tänder och gifttaggar på ryggen. Ett annat barn uppmärksammar att där är en liten mus på omslaget "undra vad musen ska göra" säger barnet innan de börjar läsa boken.

Inom det poststrukturella perspektivet är relationen mellan miljön och barn betydelsefull (Holmberg och Stensson, 2020 ss. 233–234). Barnens reaktioner på miljön och musiken när de kommer in i rummet kan tolkas som att det skapade nyfikenhet och miljön väckte barnens intresse. Det utvalda materialet och estetiska uttrycken tolkar vi, förstärker barnens relation till miljön och visar att här kommer något att hända. Då barnens reaktion förstärks i samspel med miljön och när de uttrycker sig verbalt. Barnen associerar musiken till en skog eller en djungel vilket visar att de använder sina språkliga förmågor när de delar sina erfarenheter med varandra. Här kan vi se att barnen använder sina intellektuella som språkliga förmågor vilket Säljö (2014) menar är att kommunicera och ha meningsskapande samtal. Genom att använda dessa strategier tolkar vi att pedagogen lyckas skapa en undervisning som syftar till lärande och engagemang hos barnen, där de får använda sin fantasi, sina sinnen och sin tidigare kunskap för att tolka och lära med boken som utgångspunkt.

Enligt ett poststrukturellt perspektiv är språk inte bara ett verktyg för att beskriva verkligheten, utan det formar också vår uppfattning om världen (Holmberg och Stensson, 2020, ss. 233–234). Genom att analysera hur språket används som redskap i undervisningen kan vi se hur olika ord och fraser bidrar till att skapa olika känslor och betydelser, vilket påverkar hur vi uppfattar karaktärerna och deras handlingar. Ett av barnen känner igen boken när kistan öppnas och börjar beskriva Gruffalons utseende. Detta kan tolkas som att barnet använder sina kognitiva förmågor som minnen och språk genom att beskriva utseendet på Gruffalon för de andra (Säljö, 2014 ss. 100–102). Vi upplever att barnen visar deltagande genom att aktivt delta i konversationer och ställa öppna frågor såsom: undra vad musen ska göra nu?

Sofie öppnar boken och börjar att läsa boken med inlevelse och varierat röstläge. I boken möter den lilla musen djur som är större än musen själv. Efter att musen mött nya djur diskuteras musens storlek i relation till de andra djuren. Barnen menar att musen är liten och Sofie frågar då “men vad är motsatsen till liten?” barnen svarar “stor!”.

Att pedagogen ställer frågan "Vad är motsatsen till liten?" Detta kan kopplas till den didaktiska triangeln där läraren vill rikta barnens uppmärksamhet mot ett visst innehåll. I detta fall till motsatsord och matematiska begrepp: Stor och liten. På detta sätt styr pedagogen in konversationen mot att bli diskussion. Att kombinera olika kunskapsämnen som i detta fall språk och matematik syftar till ett transdisciplinärt lärande. När den lilla musen möter djur som är större än den själv, upplever vi att det skapas ett naturligt sammanhang för att diskutera storlek och jämförelser. När pedagogen ställer frågan "men vad är motsatsen till

liten?" och barnen svarar "stor!", visar det att barnen förstår konceptet av motsatser och kan applicera denna kunskap i en ny situation. Dessutom, genom att diskutera musens storlek i relation till de andra djuren, uppmuntras barnen att observera och beskriva men hjälp av specifika matematiska termer. Pedagogerna använder olika röstlägen för att engagera barnen i kritiskt tänkande om storleksuppfattning. Genom att skapa intresse för undervisningsmaterialet, får barnen ny kunskap om vad som är stort och litet, med målet att de ska äga sitt lärande medan pedagogerna stöttar dem. Strategin har som syfte att fånga barnens uppmärksamhet och väcka deras intresse för nya lärdomar.

Sara sitter med barnen och lyssnar samtidigt som hon antecknar. Sara är också med för att stötta Sofie och barnen i undervisningen. När Sofie tar fram de laminerade bilderna på djuren vill gärna barnen titta på dem, därför säger Sofie att barnen får turas om att titta på bilderna. Sara upplever då att ett barn börjar tappa fokus, och frågar om barnet "vem i boken tänker du är störst?" varav barnet svarar "musen är inte störst i alla fall...". Sara uppfattar att barnet återigen är med i samtalet kring boken.

Det sociokulturella begreppet redskap fokuserar på hur sociala interaktioner och kulturella kontexter påverkar lärande och utveckling (Säljö, 2014 ss. 82–85). I vår undervisning kan vi se flera aspekter av den sociokulturella teorin. Sofies försök att engagera barnen genom att använda laminerade bilder på djur visar hur viktigt det är att koppla undervisningen till barnens intressen och erfarenheter. Genom att använda visuella redskap och ställa frågor som relaterar till barnens värld, skapar pedagogerna en social kontext där barnen kan delta aktivt i lärandeprocessen.

När ett barn börjar tappa fokus, ser Sara detta och ställer en fråga som återkopplar till bokens innehåll. Pedagogens stöd när barnet tappar fokus visar på vikten av en bekräftande dialog. Enligt sociokulturell teori är det avgörande för lärande att skapa relationer där barn känner sig trygga att uttrycka sina tankar och känslor. Detta stöd från pedagogerna kan hjälpa barnet att återfå fokus och engagera sig i diskussionen, vilket är centralt för deras lärande. Barnets svar visar att hen är uppmärksam och engagerad igen. Detta visar på pedagogernas förmåga att samarbeta och anpassa sina strategier för att stödja varje barns lärande och uppmärksamhet.

Dessutom kan vi ur ett poststrukturellt perspektiv se hur maktstrukturer spelar en roll i lärandeprocessen. Även om Sofie försöker skapa en inkluderande språkande miljö genom dialoger med barnen så har hon störst auktoritet i undervisningen, vilket kan påverka hur barnen interagerar och hur de uppfattar sin egen kunskap. Barnet tappar fokus och Saras

respons kan ses som en dynamik där hon försöker få in barnet i samtalet igen eller återta kontrollen över situationen. Här tänker vi att det är viktigt analysera hur språket används av oss vuxna och hur vi inkluderar barnen i samtalen.

I samtalet om vilket djur som är minst konstaterar barnen snabbt att musen är mindre än samtliga djur som musen möter i boken. Men när musen möter Gruffalon utbrister ett barn "oj, han är jättestor!". Sofie reser sig upp och säger "du menar såhär stor?" och visar med hela kroppen. Ett av barnen svarar säger då "fast så stor tycker jag inte att han är. Han är ju rädd för musen som är liten!". Under tiden fortsätter Sara ta anteckningar om vad som sägs och relaterar till hur Sofie lyfter barnens språkliga förmågor genom att samtala om de olika djuren som musen möter i boken.

Genom att uppmuntra barnen att uttrycka sina tankar och åsikter om djurens storlek, upplever vi att Sofie lyfter deras språkliga förmågor och låter barnen kommunicera och språka genom att ställa sig upp och använder även kroppsspråket och säger "du menar såhär stor?". Barnet som säger "fast så stor tycker jag inte han är. Han är ju rädd för musen som är liten!" tänker vi visar en annan koppling till stor och liten på ett känslomässigt plan. Vilket kan visa på ett kritiskt tänkande - störst är inte alltid modigast. Som i boken där musen kan ses som modig och smart, fast han är minst av karaktärerna. Vi upplever att barn generellt ofta associerar stor till högre status och att en person med hög status eller inflytande kan ses som "stor" i sociala sammanhang, medan någon med mindre inflytande kan ses som "liten". Detta är något som Sofie kunde ha lyft i undervisningen och spunnit vidare på för att följa barnens intresse.

Genom att analysera hur språket används som redskap i undervisningen kan vi se hur olika ord och fraser bidrar till att skapa olika åsikter och betydelser, vilket påverkar hur vi uppfattar karaktärerna och deras handlingar. Detta kan vi se genom att barnen använder sig av olika storlekbegrepp som till exempel "musen är inte störst i alla fall". När de har läst klart boken får barnen lägga de laminerade bilderna på karaktärerna i kistan igen. Efter varje sida som lästs har Sofie visat bilderna och låtit det ta sin tid så att alla barnen fick en möjlighet att se bilderna. När Sofie läste boken betonades ord som liten och stor. Detta för att vårt primära fokus är högläsning men med fokus på de matematiska begreppen stor och liten.

Sofie frågar "vad hände egentligen i boken?" och ett av barnen säger "musen gick i skogen och träffade djuren". Pedagog 1 fortsätter och säger "vad gjorde musen när han träffade djuren?". "Han lurar dom att han ska träffa Gruffalon!" säger ett barn och ett annat barn fyller i "men han lurades inte, Gruffalon fanns på riktigt". "Man får inte luras..." säger ett annat

barn. Sofie instämmer och säger "nej, luras är inte okej! Men vad sa musen om Gruffalon till djuren?". "Att han är...ehm, ett his... eh, jag vet inte, det var ett svårt ord". "Ett hemskt djur!" säger ett barn. "Ja gruffalon är ett stort och hiskeligt djur säger musen till djuren i skogen och alla djuren blev rädda". "Ja och sedan blev alla rädda för musen trodde Gruffalon, fast de var faktiskt rädda för Gruffalon".

Att låta barnen återberätta bokens innehåll tänker vi kan stärka barnens språkliga- och minnesförmågor. Det går att tolka att barnen fått en förståelse för att musen lurar de andra djuren samt Gruffalon då barnen uttrycker att man inte får luras. Pedagoger ger barnen möjlighet att få ökad ordförståelse genom att diskutera svåra ord. Med hjälp av att ställa frågor, uppmuntrade svar och använda litteraturen som en bro mellan verklighet och fantasi, kan vi skapa en läroprocess som blir både rolig och syftar till att barnen får möta nya ord som förhoppningsvis ökar deras ordförråd.

Sofie öppnar upp kistan och i den finns det olika naturmaterial som vi har förberett och som förekommer i boken. Där finns pinnar, kottar, löv, och en nöt. Ett barn säger "kolla saker från skogen", ett annat barn säger "nu är vi i skogen på riktigt". Ett av barnen säger "kolla, det är musens nöt!" och jämför nöten med de laminerade bilderna. "Nöten är ju större än musen..." Sofie öppnar upp ett samtal med frågan "Tror ni Gruffalon är större än nöten?" Då vårt syfte med vår undervisning att samtala och diskutera motsatsord och matematiska begrepp utifrån boken.

Här kan vi se att pedagogens tanke med naturmaterialet är att konkretisera miljön från boken. Med stöd av materialet är det möjligt att integrera språk- och matematikområden för att analysera centrala begrepp inom dessa discipliner, i likhet med transdisciplinärt lärande. Genom att sammanföra olika redskap som i detta fall naturmaterial - visar att noga utvalda redskap kan medföra nya insikter och kunskaper. Vi använder naturmaterial som vi kopplar till boken för att barnen ska bli engagerade och delta i undervisningen och diskutera de matematiska begreppen. Vi är aktiva i barnens frågor och funderingar då vi kommunicerar tillsammans med barn - då vi har ett tillåtande klimat att uttrycka tankar och idéer i meningsskapande samtal. Interaktionen mellan barn, pedagog och material kan vi se har en betydande roll i undervisningen för att barnens språkande (Säljö, 2014 ss. 100–102).

Ett av barnen säger att "Gruffalon är jättestor... lika stor som ett träd". Sofie låter barnet ta den laminerande bilden på Gruffalon för att jämföra Gruffalons storlek i relation till träden i boken. Sofie frågar: "Är Gruffalon lika stor som ett träd?". Barnet svarar då "nej han är stor

som trädet”. Här uppstår en diskussion mellan barnen om hur pass stor eller liten Gruffalon är. Ett barn tar bilden på Gruffalon och ställer sig vid fönstret och säger ”ser du Gruffalon är liten!”. Barnen får uppleva boken visuellt och med hjälp av rekvisita som boken och laminerade bilder fördjupar barnen sig i motsatsorden och de matematiska frågeställningarna. När undervisningen går mot sitt slut säger barnet som från början tyckte det var läskigt att stiga in i rummet “detta var ju inte alls läskigt, det var kul”. Sofie säger sedan att nu får vi lämna tillbaka Gruffalon i sagokistan och säga hejdå till skogen. Ett barn säger “hejdå stora Gruffalon och lilla Musen “.

Diskussionen anser vi visar även att barnen genom samtal och interaktion med varandra har förståelse för motsatsorden och de matematiska begreppen: stor och liten. I denna del av undervisningstillfället kan det tolkas som att pedagogen låter barnens reflektioner styra vidare undervisningen i diskussionen om Gruffalons storlek. Vi tolkar denna del av undervisningen som att barnen reflekterar över motsatsorden och de matematiska begreppen: stor och liten som de mött i boken. Vi kan även tolka deras reflektioner som att de förstått dessa begrepp då ett av barnen säger "Nej, han är stor SOM trädet". Vilket kan ge oss en indikation om att de fått förståelse för begreppen vi att introducera.

Barnet som uttryckte i början av undervisningen att momentet var läskigt, uttryckte sedan i slutet “detta var inte läskigt, det var kul”. Detta visar på att undervisningen har gått från att vara läskig till en kul aktivitet. För att tydliggöra för barnen att undervisningen är slut säger pedagogen “nu är det dags att säga hejdå till Gruffalon och lämna tillbaka honom i kistan”. Som Edwards (2019, s. 108) menar är avslutet lika viktigt som början av högläsningstillfället. Av tidigare erfarenheter kan vi se att det blir tydligare avslut för barnen när vi avslutar sagan eller berättelsen tillsammans.

5.2 Sammanfattning av undervisningen

Resultaten av vår undervisning var positiva. Detta resultat utgår från att barnen visade intresse och engagemang för högläsningen och materialet som presenterades. I vår undervisning så mötte barnen boken på ett nytt sätt där barnen är involverade i läsningen genom att få möjligheten till att ställa frågor och samtala kring bokens karaktärer och handling och på så sätt bjuder in till nya samtal kring ord och vad orden betyder (Heimer, 2016 s. 16). Valet att ha undervisningen med fem barn gjorde att barnen deltog aktivt i diskussionerna om berättelsen om “Gruffalon” och ställde frågor som visade deras nyfikenhet och förståelse. Detta gjorde barnen till aktiva deltagare i undervisningen. Interaktionerna som uppstod mellan barn, oss

som pedagoger och de materiella redskapen upplever vi har hjälpt barnen att använda sina språkliga förmågor - där de har fått uttrycka sina tankar och dela erfarenheter med varandra. Vilket resulterade i meningsskapande dialoger och ökad förståelse för begreppen stor och liten. Detta kan belysa hur barnens tidigare erfarenheter, kulturella och språkliga uttryck formar deras förståelse av världen (Säljö, 2014 ss. 100–102).

Barnens deltagande och reflektioner kring bokens innehåll kan tolkas som att de har förstått de bärande idéerna och att undervisningen har varit både lärorik och rolig. Resultaten visar att användningen av undervisningsstrategier som interaktion och dialog i samband med materialet, musiken och den utvalda rekvisitan tillsammans skapade en lustfylld och mångsidig miljö för barnen. Genom att kombinera språkliga och matematiska begrepp, som storlek och motsatsord, främjar det barnens intellektuella och språkliga utveckling. Ett transdisciplinärt lärande upplevde vi som en fungerande metod för att integrera språket och matematiken i en och samma undervisning - där vi hoppas att barnen fått nya erfarenheter som hjälper dem att förstå hur kunskap är sammanvävda i det verkliga livet.

6. Diskussion

Vi har sett i vårt resultat att utveckla och förbättra högläsning kan ge barnen en variation och fler förutsättningar för språkutveckling. Under undervisningstillfället tar pedagogen stöd i att använda *medierande redskap* som material, vilket hjälper barnen att visuellt förstå berättelsen bättre. Detta visar att interaktion mellan material och högläsning är en avgörande roll för vilken kunskap barnet tar in. Enligt Lpfö18 ska förskolan erbjuda barnen “en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter” (Skolverket 2018, s. 8).

Att genomföra en utvecklingsinsats är inte helt okomplicerat att genomföra i praktiken, då vi behövt förhålla oss till förskolans verksamhet som redan har andra saker planerade. Därför valde vi att tänka ur ett transdisciplinärt lärande och kombinera språket med matematiken på att på så vis påvisa hur boken kan användas som ett pedagogiskt verktyg.

Vi hade en ambition att ge barnen delaktighet och större inflytande i undervisningen, men detta blev inte fullt ut som vi hade planerat. Med utgångspunkt i den poststrukturella teorin ville vi följa barnens nyfikenhet och agera som medforskande pedagoger, där deras perspektiv skulle få en framträdande roll i undervisningen. På grund av begränsad tid har vi dock behövt anpassa oss efter verksamhetens förutsättningar, vilket resulterat i en undervisning som varit mer vuxenstyrd än vi önskat.

På grund av tidsbrist valde vi att arbeta med boken Gruffalon. Ursprungligen var vår plan att läsa flera olika böcker för att se vilken som fängade barnens intresse mest, och därefter bygga vidare på den. Vi valde också Gruffalon eftersom vi ville undvika att använda en bok med ett tydligt matematiskt fokus. Istället ville vi visa att det går att utforska olika teman med bilderböcker som har en mer generell inriktning.

Genom att lyssna på högläsning får barn möjlighet att höra och lära sig nya ord som de kanske inte stöter på i sin vardag. Detta utökade ordförråd kan ge barnen verktyg att uttrycka sig mer exakt och nyanserat. Att integrera högläsning i förskolans verksamhet kan vi främja barnens språkliga förmågor som *intellektuellt redskap*. Vår utvecklingsinsats syftar till att visa hur detta kan göras på ett inspirerande och effektivt sätt. Då barnen var involverade i undervisningen, och gav respons på den miljön vi skapat till undervisningstillfället, skapades en interaktion mellan miljön och barnen. Där ser vi i vår utvecklingsinsats att begreppet *sociomateriell* som belyser miljöns betydelse har gjort skillnad på barns nyfikenhet till att

utforska och lära. Genom att integrera högläsning, samtal om motsatsord och utforskning av matematiska begrepp, erbjuder vi barnen en rik och varierad lärande upplevelse genom ett *transdisciplinärt* lärande.

Den undervisning vi valt att genomföra kan göra det möjligt för barnen att se och förstå de matematiska begreppen i en konkret och engagerande kontext. I samband med diskussionerna om motsatsord, har vi även introducerat matematiska begrepp som stor och liten, vilket ytterligare kan berika barnens språkliga upplevelser. Syftet med utvecklingsinsatsen har varit att ge pedagoger nya redskap på hur högläsningen kan integreras i verksamheten samt hur man medvetet kan arbeta språkutvecklande, samtidigt som andra teman och dilemman utforskas med hjälp av bilderböcker. Vi vill skapa ett nyfikenhet sätt att arbeta vidare med detta och lyfta vad forskningen säger om högläsningen och barns språkutvecklingen. Med vår utvecklingsinsats har vårt mål varit att visa hur sociokulturell och poststrukturell teori kan förverkligas i praktiken. Vi vill med vår utvecklingsinsats skapa ett inspirerande och engagerande förhållningssätt till att använda boken på ett kreativt sätt, både för pedagoger och för barnen.

6.1 Metodval

Vår utvecklingsinsats visade att den inspirerande aktionsforskningen var en effektiv metod för att förnya högläsningen och göra den mer engagerande för barnen. Genom att involvera pedagogerna i forskningsprocessen skapade vi en lärande kultur där reflektion och förbättring blev en naturlig del av arbetet. Till följd av att använda aktionsforskning som metod kunde vi också identifiera områden för fortsatt förbättring. Vi insåg att valet av böcker och litteratur är avgörande för att skapa en engagerande högläsningsoplevelse. Dessutom upptäckte vi att barnens individuella intressen och behov bör tas i beaktande för att maximera deras engagemang. Genom att kontinuerligt observera, reflektera och anpassa vår undervisning kan vi skapa en sammanhängande och effektiv undervisning som hjälper barnen att utvecklas och växa i sitt språkutvecklande.

Valet av att en pedagog dokumenterade och en pedagog höll i undervisningen gjorde att vi kunde fokusera på våra arbetsuppgifter utan att tänka på något annat. Detta arbetsätt gjorde det möjligt för den som antecknade att fånga och observera händelser och hur de deltagande kommunicerade med varandra. I efterhand märkte vi att det var svårt att fånga viktiga detaljer i våra anteckningar som ansiktsuttryck och interaktioner. Vilket lättare hade kunnat fångas om vi valt att filma undervisningstillfället.

6.2 Framåtblick

Målet är att fortsätta arbeta med boken och högläsningen som pedagogiskt verktyg i förskolorna vi arbetar på. Med de nya förslagen från Skolverket (2024, s. 11) om att revidera läroplanen synliggör den hur språkutveckling bör få en central plats i förskolans undervisning. Med detta känner vi att vår utvecklingsinsats har legat rätt i tiden. Den forskning vi har valt att använda i vår utvecklingsinsats stärker vår ambition av att arbeta vidare med högläsning och boken som ett verktyg för att främja barns språkutveckling.

Vi hoppas att vår insats kan inspirera andra kollegor att utforska nya sätt att använda böcker och litteratur som pedagogiska verktyg. Genom att fortsätta utveckla och förbättra högläsningen kan vi ge barnen de bästa möjliga förutsättningarna för deras kunskapsutveckling och framtid, då Skolverkets (2024, s. 11) nya förslag betonar vikten av att tydliggöra förskolans uppdrag om att skapa nyfikenhet och intresse för litteratur och högläsning hos barn. Hur kan vi då skapa nyfikenhet och intresse för litteratur?

När det gäller att mäta språkutveckling hos barn, är det viktigt att förstå att detta är en process som kräver tid och tålamod. Vi kan inte förvänta oss att se omedelbara resultat av inlärningen av nya ord och hur dessa bidragit till barnets övergripande språkkunskaper. Vi hoppas att vi har inspirerat till att väcka tankar och idéer om hur pedagogerna kan arbeta vidare med det som vi påbörjat, att de hakar i och ser glädjen med att arbeta med högläsning och bilderboken som pedagogiskt verktyg.

Vidare forskning kan uppmärksamma hur vi i förskolan kan använda oss av högläsning och bilderboken för att stärka barns språkutveckling. Genom att använda oss av verktyg för att stärka den didaktiska relationen mellan innehållet och barnen samt pedagogen. Frågor som hur kan vi medvetet arbeta och väljer ut böcker till vår undervisning, våra val är viktiga för att ge barnen en stimulerande miljö där barnen kan interagera och kommunicera sinsemellan.

Referenslista

- Bjar, L. & Liberg, C (red.) (2010). Språk i sammanhang. I: *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur
- Christenson, L. A. (2016). Class Interactive Reading Aloud (CIRA): A Holistic Lens on Interactive Reading Aloud Sessions in Kindergarten. *Educational Research and Reviews*, 11(23), 2138–2145.
- Denscombe, M (2018). *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Edwards, A (2019). *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. Stockholm: Natur & Kultur
- Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva: Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola* (Doctoral dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis). Tillgänglig på internet: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:169656/fulltext01.pdf>
- Heimer, M (2016). *Högläsning I förskolan – vägledning till litteraturen*. Gothia fortbildning
- Hellman, A. & Hellman, J. *Etnografi och deltagande observation*. I A. Åkerblom, A. Hellman, & N. Pramling (red.). *Metodologi. För studier i, om och med förskolan*. Malmö: Gleerups.
- Holmberg, Y. & Stensson, C (2020). *Rytmatik – ”musikmatematikundervisning” i förskola*. I: Vallberg Roth, Ann-Christine, Holmberg, Ylva, Löf, Camilla & Stensson, Catrin (2020). *Didaktik – flerstämning undervisning i förskolan*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Lindström, C. Pramling, N. & Simonsson, M. (2024). Professionell högläsning i förskolan: förskollärares resonemang om en samtida didaktisering. *Nordisk barnehageforskning*, 21(3), 143–164.
- SOU 2018:57. Kulturdepartementet. Tillgänglig på internet: <https://www.regeringen.se/contentassets/39759a0cb5234aa08340c7243e371908/barns-och-ungas-lasning--ett-ansvar-for-hela-samhallet-sou-201857.pdf>
- Skolverket (2018). *Läroplanen för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket. (Tillgänglig på internet): <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>

Skolverket (2024). Redovisning av uppdrag om översyn av området digitalisering i förskolansläroplan. (Tillgänglig på internet): <https://www.skolverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter/nyheter/2024-06-04-andringar-i-forskolans-laroplan-lamnas-over-till-regeringen---digitala-verktyg-inte-langre-obligatoriskt>

Svensson, A. K. (2012). Med alla barn i fokus: om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling. *Paideia*, (4), 29–37.

Säljö, R (2014): Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Tredje upplagan. Stockholm: Prisma.

UNICEF Sverige. (2018). Barnkonventionen: *FN:s konvention om barnets rättigheter*: <https://unicef.se/barnkonventionen>

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed*. Tillgänglig på internet: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html>